

Naturvård

Beskrivning

1966 gjordes ett aktivt naturvårdsprogram för Söderåsen. (Åke Persson och Harald de Sharengrad).

Under de 35 år som gått har det skett stora förändringar i landskapet på och runt Söderåsen. Samtidigt har synen på naturvård och lagstiftningen för skyddet av naturen utvecklats.

Vidare har de båda Skånelänen 1967, 1975 och 1995 gjort naturvårdsplaner över skyddsvärda naturområden i Skåne och däribland Söderåsen.

Begreppet naturvård kan beskrivas som följande: *"Att bevara den biologiska mångfalden på jorden är ett huvudmål för allt naturvårdsarbete. Att bevara den biologiska mångfalden är en fråga om ett träget arbete i vardagen, att väga in hänsyn till naturtyper och deras växter och djur i alla beslut vi fattar och alla verksamheter vi utövar. Ett biotop- och artskydd värt namnet är ett arbete på lång sikt och med respekt för naturens betydelse som en självklar grundval. Det kräver en ny ödmjukhet hos människan, en insikt om att hon inte kan överleva om naturens livsväv är sönderriven och förödd. Och det kräver en genuin förståelse för hur de ekologiska systemen fungerar."* Per Wramner

Naturvårdsarbetet ska ske på många plan och är allas ansvar. Ett sätt är att samhället skyddar naturområden enligt lag.

Lagar som skydd för naturen och områden som skyddas på Söderåsen idag.

Söderåsen är klassat som riksintresse för naturvård (L6, M13) och friluftsliv (L/M2) Detta innebär att kommunerna är skyldiga att verka för att de speciella natur- och rekreationsvärden som finns på Söderåsen idag kan bibehållas och utvecklas. I länsstyrelsens beskrivning av riksobjektet Söderåsen ges exempel på åtgärder som behövs för att naturvärdena ska bibehållas.

- Förordnande för sammanhängande ädellövskogsområden
- Förordnande i de större ravinerna

Det märkliga småkulliga landskapet i Nackarp

- Bibehålla obrutna vegetationszoner i sluttningar med ädellövskog
- Bevara arealer med ädellövskog för fri utveckling, krav på skogsbruk i naturvårdande syfte
- Bibehålla arealen naturbetesmark
- Utveckla arealen slättermark
- Bibehålla karaktären av sydvästlig mossetyp på Traneröds mosse.
- Ingen skogsdikning eller sänkning av grundvattentytan i värdefulla naturområden.
- Ingen täktverksamhet eller annan exploatering som innebär ingrepp i naturmiljön

Riksintresset Söderåsen regleras av miljöbalken.

Söderåsens nationalpark invigdes officiellt 13 juni 2001 och omfattar det gamla domänreservatet Skäralid och naturreservaten Härsnäs, Nackarp, Uggeröd och Odensjön. Vi-

Naturvård

dare kommer ravinerna Kvärk och Dejebäcken att ingå samt platån däremellan. Området omfattar ca 1625 ha. Nationalparksbildning sker enligt kap 7 § 2 miljöbalken.

I övrigt finns det tre naturreservat på Söderåsen. Dessa är;

- Åvarps naturreservat, 42 ha (skogsmark)
- Åvarps fälads naturreservat, 28 ha (naturbetesmark)
- Liaängen, 7 ha (slättermark, naturbetesmark)

Naturreservaten regleras av kap 7 § 4 miljöbalken

Det finns ett naturvårdsområde på Söderåsen och det är Hjortahagen, 61 ha, vid Vrams Gunnarstorp. Detta regleras enligt § 19 i gamla NVL 1975, numera miljöbalken.

Söderåsens sluttningar samt delar av platån omfattas av landskapsbildskydd enligt 19 § NVL 1967, numera miljöbalken. Skyddet innebär att det är förbjudet att utan länsstyrelsens tillstånd uppföra helt ny byggnad, att anordna upplag utom tillfälliga upplag för jord- och skogsbrukets behov, att företaga utfyllnad, att utföra skogs-

odling på förut icks skogsbärande mark, att kalavverka lövskog samt att genom skogsodling omföra lövskog till barrskog.

Kap 7, § 11 reglerar biotopskyddsområde. Mindre mark- eller vattenområden som utgör livsmiljö för växt- och djurarter eller som annars är särskilt skyddsvärda får av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förklaras som biotopskyddsområde. De områden som är bestämda att vara biotopskyddsområde för hela landet är biotoper på jordbruksmark såsom alléer, hamlade pilar, stenmurar, odlingsrösen, åkerholmar, småvatten och våtmarker samt källor med omgivande våtmark.

Länsstyrelsen och skogvårdstyrelsen kan fastställa att områden biotopskyddas med intrångsersättning genom särskilda beslut. På Söderåsen finns bara ett biotopskyddsområde ovanför Maglaby, ett alsockelkärr som är rikt på gamla liggande träd och stående torrakor.

Strandskyddsområde kap 7 § 13 - § 18. Vid Söderåsens sjöar och vattendrag råder strandskydd 100 m från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd.

Vattenskyddsområde kap 7 § 21-22. Vattenskyddsområde finns runt Klippans och Åstorps kommuners vattentäkter på Kvidingefältet.

Vattenmiljön är en värdefull levande lärobok

Översvämmade mader vid Hallabäcken

Inom den Europeiska Unionen regleras naturvårdsfrågorna i första hand genom två direktiv, habitatdirektivet och fågeldirektivet. Syftet med dessa är att bevara arter och naturtyper som i ett europeiskt perspektiv betraktas som skyddsvärda i ett sammanhängande europeiskt ekologiskt nätverk av naturområden - Natura 2000. På Söderåsen har, av Regeringen, fem områden anmälts till Natura 2000. Dessa är den blivande nationalparken på Söderåsen, Klövahallar, Traneröds mosse, delar av Hallabäckens dalgång samt Liahusängen. Dessa områden är fr o m 2001-07-01 att betrakta som riksintressen.

Staten har genom naturvårdsfonden köpt mark på Söderåsen för naturvårdsändamål. Denna mark ligger i huvudsak inom nationalparken, Klövahallar, Traneröds mosse och Hallabäckens dalgång. Områdena sammanfaller till stor del med anmälda Natura 2000- områdena.

Region Skåne äger stora markområden (ca 650 ha) runt Klåveröd, Smedjebacken och Finnstorp.

Skogsvårdslagstiftningen innehåller allmänna hänsynsprinciper för naturvård. Portalparagrafen anger att en god ekonomisk avkastning skall uppnås samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras. Varje brukningsenhet skall dessutom redovisa vilka natur- och kulturmiljövärden som finns registrerade. Ädellövskogen regleras i ett särskilt avsnitt och grundprincipen är att skogsbruksåtgärder inte får innebära att beståndet upphör att vara ädellövskog.

Skogsvårdsstyrelsen har inventerat nyckelbiotoper vilka hyser hotade arter. Dessa områden är undantagna från ett aktivt skogsbruk. På Söderåsen finns ca 40 nyckelbiotoper på sammanlagt ca 50 ha. Hälften av denna yta ligger inom redan skyddade områden.

Miljöstödet är ett indirekt skydd för många naturbetesmarkers bevarande. En grov skattning är att det finns ca 50 ha naturbetesmark inom Söderåsens planområde (undantaget mark i reservat och nationalpark). Av dessa kanske hälften har miljöstöd.

Planområdet som omfattar ca 20 000 ha har idag ca 2000 ha skyddad mark.

Inom snar framtid kommer också mark i Klövahallar ca 300 ha, Hallabäckens dalgång (250 ha) samt Traneröds mosse ca 80 ha att avsättas som naturreservat.

Landskapstyper och värdefulla natur- och kulturområden

Inom de landskapstyper som ligger runt Söderåsen finns det geologiska formationer, biotoper och kulturmiljöer som generellt har höga skyddsvärden.

Den översiktliga beskrivning som görs nedan ska ses som ett faktaunderlag för hur ytterligare natur än den som redan är skyddad ska kunna bevaras och vårdas nu och i framtiden.

Naturvård

Slättområdet runt Söderåsen

Landskapet närmast horstkanten skiftar mellan slätt- och ett småkuperat landskap.

Söder och öster om Konga överväger ett öppet jordbrukslandskap. Mot sydväst upp mot Kågeröd är landskapet omväxlande skog och öppna betesmarker. Vegeå rinner utmed kanten till Kågerödsåsen genom artrika al- och askskogar och genom Knutstorps motorbana. Runt Knutstorps borg finns ett halvöppet eklandskap.

Norr om Kågeröd präglas landskapet av Vegeåns och Hallabäckens dalgångar. Vegeån rinner först rakt genom ett öppet åkerlandskap för att längre norrut meandra genom skog och fuktängar. Hallabäcken rinner utmed åsslutningen och omges omväxlande av öppna åkrar, fuktängar, betesmarker och av slutna lövskogar. På vissa platser omges dalgången av väl markerade sluttningar. Norr om Åvarps radby dominerar ett öppet och flackt odlingslandskap med spridda gårdar. Stora elledningar och elstationer finns vid Brantastig. Kyrkbyn Norra Vram ligger mellan åsen och Vegeåns dalgång. Nordväst om byn ligger Vrams ängar som är en viktig fågellokal. Landskapet runt Vrams Gunnarstorp slott präglas av gamla och nya trädalléer och ekhagar. Slättlandskapet öster om Söderåsen karaktäriseras av ett öppet odlingslandskap. Isälvsavlagringarna vid Maglaby och ned mot Bonnarp är uppbrutet av flera grustäkter. Vid Västra Sönnarslöv rinner Klövbäcken igenom ett småkulligt och lövskogslätt landskap. Krika och Bonnarp byar ligger norr och söder om Bonnarp hed där marken odlas och betas. På slätten nedanför Slättåkra och Tostarps gårdar rinner Skärån från Skärålid genom ett öppet odlingslandskap. Detta öppna landskap fortsätter ned mot Nackarp där en lövskog och ekhagar breder ut sig strax före Röstånga.

Speciellt intressanta natur- och kulturområden i slättlandskapet runt Söderåsen är:

- Ekhagar, fäladsmark och lövskog vid Blinkarp
- Vegeåns dalgång från Bokholmens mosse till Hyllinge
- Eklandskap runt Knutstorp

Utsikt från stenbrottet i Båv mot slätten väster om Söderåsen

- Lövbevuxet diabasberg mellan Knutstorp och Kågeröd
- Björkkärr vid Ylmesåkra
- Naturbetesmarker vid Södergården, Toftagården och Bensige
- Det öppna landskapet mellan Skaftarp, Bauseröd och Lovisetorp
- Artrika lövskogar väster om Lovisetorp
- Båvs hage
- Åvarps by med omgivning
- Vrams ängar
- Ekhagar runt Vrams Gunnarstorp
- Betes- och slättermarker runt Maglaby

Fuktängar runt Konga ö

- Humlebäckens bäckravin vid Maglaby
- Klövaravinen med omgivande backlandskap
- Ginsthedsvegetation vid Bonnarpssjö
- Bonnarpssjön

Åsslutningarna

Söderåsens sluttningar är topografiskt väl markerade i landskapet med undantag för en mera svag lutning i sydöst. Själva huvudhorsten har sin sydöstspets i Röstånga och sydvästslutningen följer en linje över Blinkarp, Gillastigs mosse, Kongaö, Liderna, Åvarp och Åstorp. Klintagumman i Åstorp markerar Söderåsens nordvästspets. Östslutningen följer en linje från NO till SO i Röstånga.

Kågerödsåsens sluttningar sträcker sig från Åkarpsmölla i sydöst till Skaftarp i nord-väst.

Landskapet mellan Gillastig i öster, Konga klint i söder, Åkarpsmölla i väster och Hundseröd och Kongaö i norr är flackt och uppodlat. Utmed åarna har avsatts stora torvavlagringar. Dessa kärnmarker betas medan mossarna är planterade med skog. Skogen är annars koncentrerad till isälvshöjdryggen norr om Konga, Konga lund.

I horstarnas sluttningar finns en stor variation av geologiska formationer. Det kan vara små bäckraviner, slukrännor, klippväggar, rasbranter

och terrasser. Alla dessa formationer ger en stor variation av livsmiljöer. I de sydvästra sluttningarna har det varmare läget och de näringsrikare bergarterna skapat artrika lövskogar. Här finns alla ädellövträden representerade och på flera platser är skogarna lite påverkade av 1900-talets skogsbruk. Större granskogsbestånd finns på Kågerödsåsens sluttningar och vid Brantastig norr om Åvarp.

Öppen åker- och betesmark finns främst runt Åkarpsmölla, Smörmöllehus, Stubbaröd och Bauseröd.

Utmed östslutningen dominerar bokskogar. Mellan Klövahallar och Skäralid är denna låglandsbokskog i stort sett sammanhängande vilket gör den speciellt värdefull. På några få platser där sluttningsbokskogen inte är hårt gallrad har det utvecklats en zonering i fältskiktet. Längst upp i slutningen är fältskiktet artfattigt med enstaka blåbär och kruståtel. Längre ner i slutningen där grundvatten sipprar fram och näringen anhopas utvecklas ett artrikare fältskikt med harsyra och gulplister.

Granen finns i små spridda bestånd i hela östslutningen utom i den blivande nationalparken. Jordbruksmark som åker och betesmark finns runt Kärreberga by, Maglaby, Körslätts gård, Slättåkra gård, Ljungby, Svenstorp, Tostarps gård och vid Härsnäs.

Naturvård

*Sprickdalen Skäralid ingår i nationalparken som invigdes under sommaren 2001.
Foto: Lennart Johansson*

Speciellt intressanta natur- och kulturområden i sluttningarna på Söderåsen är:

Fuktängarna runt Kongaö

- Naturbetesmarker vid lilla Ebbarp, Håkanstorp, Stora Åkarp och Hundseröd.
- Konga Lund.
- Lövskog på diabaskulle runt Åkarpsmälla.
- Åkarpsmöllas dammiljö och fuktängar.
- Betesmarker vid Smörmöllehus.
- Betesmarker runt Stubbaröd och i sluttningen ovanför Bauseröd.
- Alla sluttningarna på Söderåsen och Kägerödsåsen som är beväxta med lövskog har höga naturvärden. Vid Ashehallarna finns ett skyddsvärt blandskogsbestånd med löv och barr.
- Naturbetesmarker vid Forsgård och Forsby.
- Väl utformade bäckraviner utmed hela östsluttningen.
- Det öppna beteslandskapet vid Kärreberga, Maglaby, Mårtentorp, Gröndal, Slättåkra, Svenstorp och Härsnäs.

Sprickdalarna

Söderåsen är känt för sina natursköna sprickdalar. De flesta sprickdalarna mynnar på Söderåsens nordsluttning.

Klövahallar, Skäralid, Uggleröd och Nackarpsdalen är de fyra stora och kända ravinerna medan Kärreberga-, Körslätts- och Gröndalsravinerna är mindre i storlek och inte så välkända. Ett stort sprickdalsystem finns också på centrala delen av åsen, runt Höjehall och Klåveröd. Sprickdalen som delar den norra horsten från den södra, den s k Kägerödsåsen mynnar både åt nordväst och sydöst.

Speciellt intressanta natur- och kulturområden i sprickdalarna är:

- Sprickdalen som i sin helhet har stort geologiskt värde
- Sluttningarnas gammelskog med ovanlig flora, svamp och fauna
- Diabas- och amfibolitsluttningar med ovanlig flora, svamp och fauna
- Sidvallsängar i dalbotten.

Stenmur från platån

- Rasbranternas vegetation
- Alkärr och ädellövskog i dalbottenarna

Platåerna

Granen upptar stor markareal på åsplatåerna och är koncentrerad till Kågerödsåsen, centrala delen av Söderåsplatån och nordvästra halvan av platån. Bokskog växer speciellt på små bergskullar. Utmed bäckar och dammar samt i fuktiga sänkor växer al- eller björkkärr. Öppna myrmarker finns främst vid Traneröds mosse, Finns hus mosse, Salshults mosse och Körslätts mosse. De öppna odlingsmarkerna ligger framförallt runt Kvärk, Klåveröd, Västergård, Oregården, Smedjebacken, Gryteröd, Stenestad, Magleröd, Gålarp, Killegården, Grönhult, Eninge, Dragesholm och Mosshult. På flera platser finns grävda dammar och naturliga sjöar.

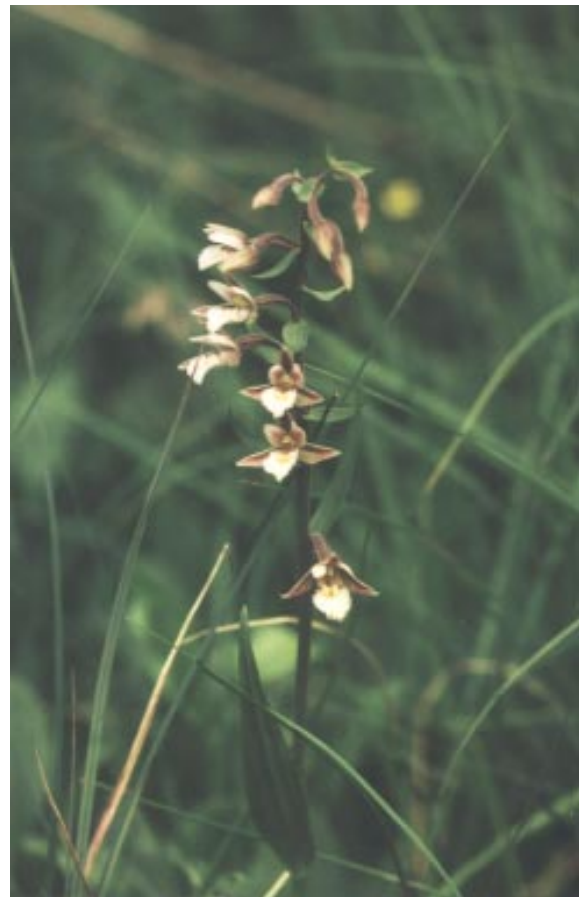
Speciellt intressanta natur- och kulturområden på platån är:

- Bokdungar, övrig ädellövskog, alkärr med lång kontinuitet och björkkärr.
- Naturbetesmarker vid Klåverödsgården, Västergården, Gryteröd, Oregården, Smedjebacken, Stenestad, Bohagen, Magleröd, Boden, Gålarp, Änglaberga, Lökagården, Kohus och Mosshult.
- Fuktängar utmed Eningebäcken och vid Klövamölla.
- All myrmark.

Analys hot/möjligheter

Hoten mot Söderåsens natur- och kulturmiljöer är många. Naturvårdsverket har definierat 13 hot vilka är;

klimatpåverkande gaser, uttunning av ozonskiktet, försurning, marknära ozon, luftföroreningar och buller, övergödning, metaller, organiska miljögifter, nyttjande av mark och vatten, exploatering, anspråk på värdefulla områden, avfall och elektromagnetiska fält.

Kärknipprot växer i kalkfuktängar

Det största hotet är dock att kunskapen om naturen minskar hos gemene man.

Alla dessa hot berör Söderåsnaturen indirekt eller direkt. De indirekta hoten påverkar naturen under lång tid och är därför svåra att åtgärda här och nu. Det hot som vi ser effekten av direkt som t e x skrotbilar i naturen, exploatering av mark, igenväxning av naturbetesmarker och dikning av våtmarker är däremot hot som vi lättare kan åtgärda därför att vi ser effekten av dessa hot under en överskådlig tid.

Söderåskommunerna måste arbeta för att undanröja dessa miljöhot på alla plan. Till god hjälp har man de miljö kvalitetsmål som riksdagen antagit 1998 (se vidare i slutet av varje kapitel).

Hela Söderåsen har en unik geologi och natur. Det räcker inte att bara att skydda vissa isolerade öar av natur om man ska uppnå målet att alla naturliga vegetationstyper ska bevaras i tillräckligt stora områden så att de långsiktigt kan bestå.

Naturvård

I den näringsrika lövskogen täcks marken på våren av vitsippa och gulsippa

Det måste skapas spridningskorridorer för arter mellan värdefulla naturområden. Små skyddade naturområden måste kompletteras med en buffertzona. Turismen måste kanaliseras. Naturbetesmarker måste ha en tillräcklig hävd. Fler naturområden på åsen måste få ett lagligt skydd. Kunskap måste spridas om naturvärdena på åsen till både brukare och besökare. Det är också viktigt att olika ansvarsmyndigheter, kommuner, markägare, olika intresseorganisationer och boende samarbetar kring utvecklingen av ett ekologiskt hållbart Söderåsen.

Nationella miljökvalitetsmål

Det finns 15 miljökvalitetsmål. 14 berör naturen på Söderåsen. Nedan benämns målen och ett åtgärdsförslag på hur man kan uppnå dem.

Frisk luft

Främja tågtrafik och övrig kollektivtrafik till Söderåsen.

Grundvatten av god kvalitet

Skydd av naturgrusförekomster på åsen.

Levande sjöar och vattendrag

Öka andelen mark med miljöstöd.

Myllrande våtmarker

Arbeta för att Söderåsens våtmarker får ett allmänt biotopskydd.

Hav i balans

Inga nya dikningar bör tillåtas i Söderåsens skogar.

Ingen övergödning

Främja kvävereducerande åtgärder som tex. Odlafångstgrödor utmed vattendrag.

Bara naturlig försurning

Eftersträva blandskogsbruk på de granodlade markerna.

Levande skogar

Sprida kunskap om skogens alla värden.

Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapets livsmiljöer måste skötas och bevaras så att den biologiska mångfalden ökar.

God bebyggd miljö

Ta tillvara kulturhistoriska värdena när man ska bygga om eller bygga nytt.

Giftfri miljö

Sprida information om hur man kan minska kemikalieanvändningen i trädgårdar.

Säker strålmiljö

Det bör inte byggas på alunskiffeberggrund eller i närheten av kraftledningar.

Skyddande ozonskikt

Informera om att välja produkter som inte påverkar uttunningen av ozonskiktet.

Begränsad klimatpåverkan

Sprida information om att elda med ved på rätt sätt.

Ställningstaganden förslag till åtgärder

Söderåsens natur är av nationellt värde och de arealer som för närvarande är säkerställda är inte tillräckliga i förhållande till de nationella miljömålen och andra policydokument som berör naturvården. Det är angeläget att utveckla olika former för bevarande för att ha en möjlighet att långsiktigt bibehålla kvalitéerna.

Kommunerna ska verka för att

- mer natur på Söderåsen kommer att avsättas som naturreservat eller får annat skydd enligt miljöbalken.

Följande områden föreslås bli naturreservat:

- Traneröds mosse
- Hallabäcken
- Klövabäcken
- Klövahallar
- Højehallsområdet (geologiska värden, biologiska värden samt buffertområde)
- Lilla Kläveröd (naturbetesmark, kulturmiljö)
- Grindhus (naturbetesmark, kulturmiljö)
- Gillastigs fälad och Järnhatten (naturbetesmark, ljunghedsvegetation)
- Blinkarps fälad (naturbetesmark)
- Båvs hage (naturbetesmark)
- Eninge (skogsbete, gammal slättermark, översilningsmark)

Biotopskydd bör utformas för följande naturtyper och landskapstyper på Söderåsen:

- Kalkfuktängar
- Mosse och kärrvegetation.
- Alsockelskogar
- Naturbetesmarker

Gammelskogens torraka har betydelse för en myllrande mångfald.

Naturvård

Lövskogsbiotoper med variation i både ålder och artsammansättning kommer att vara ett viktigt kännetecken för Söderåsen under lång tid framåt.

Områden som bör omfattas av biotopskydd är:

- Körslätts mosse med omgivande skog (mosse – kärrvegetation, björkskog)
- Konga lund (delvis bokskogsklädd rullstensås med kulturhistoriskt värde)

Kommunerna skall verka för:

att det initieras och upprättas en samverkansform för olika aktörer och intressenter på Söderåsen.

att i samråd med länsstyrelsen tillse att Natura 2000-objekten säkerställs och kompletteras.

att Söderåsen blir ett mer använt klassrum och läromedel för skolorna.

att naturguidning och naturinformation utvecklas på Söderåsen.

att i samråd med länsstyrelsen, region Skåne och jaktföreningar utarbeta ett program för hur jakt kan

bedrivs inom rekreationsområde och naturreservat på åsen.

Kommunerna skall ansvara för:

att det beslutas om en inriktning och policy för den kommun- och landstingsägda marken på Söderåsen;

att påbörjad naturvårdsinventering och naturvårdsprogram över Söderåsen färdigställs.